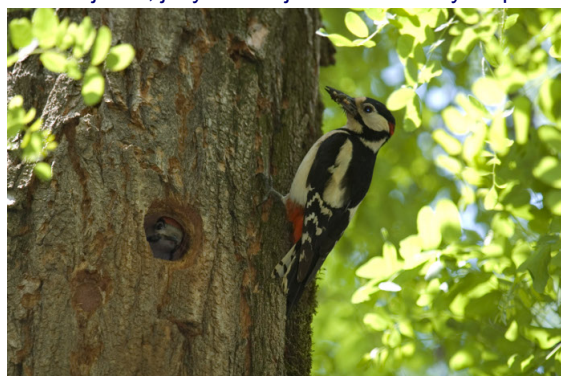

Invazní rostliny versus ptačí druhy. Vědci hledají ptáky v akátovém trní

Invazní rostliny versus ptačí druhy. Vědci hledají ptáky v akátovém trní

Jedním z témat, které ekologové s napětím sledují, je samovolné šíření nepůvodních rostlin v krajině. K těm nejznámějším v České republice patří trnovník akát, jenž v některých oblastech vytváří nepropustné souvislé „lesy“ a hubí původní porost. Doktor Jiří Reif a jeho tým z [Přírodovědecké fakulty UK](#) zahajuje nový výzkum, během kterého chce objasnit, jaký vliv mají invazní rostliny na ptačí společenstva žijící u nás.

Které rostliny vás s ohledem na váš vědecký záměr zajímají především?

Pokud je někde jeden nepůvodní strom uprostřed lesa, ptákům to v podstatě nevadí. Proto se budeme soustředit na rostliny, které vytvářejí souvislé porosty, což je například akát. Uvažujeme i o borovici vejmutovce, která je rozšířená v Českém Švýcarsku, kde se ale proti ní hodně zasahovalo, její porosty jsou tam proto hodně zredukované. Na Křivoklátsku je zase rozšířený nepůvodní dub červený, který ale nevytváří ve srovnání s akáty tak velké souvislé porosty. U dubového porostu se proto budeme snažit zjistit to, jak vysoké procento tohoto druhu stromu v lese už změní druhové složení ptactva v dané lokalitě. Akátové porosty budeme porovnávat s původními dubovými lesy. Invazní byliny zřejmě na ptactvo nemají velký vliv.

Četla jsem, že akát má toxické účinky na rostliny ve svém okolí (až na některé druhy), a proto je nebezpečný pro původní porosty, které hubí. Jak se to dotýká ptačích společenstev?

Hlubší průzkumy nás sice teprve čekají, již máme ale určitou předběžnou představu o tom, jaký mají akátové porosty na ptáky vliv. Pro tento typ porostu je typické hodně vyvinuté keřové patro, kde se vyskytují především nenáročné druhy ptáků – např. pěnice černošedá – a ptáci, které můžeme běžně vidět na okrajích měst. Obecně ekologicky méně vyhraněné druhy akátiny snášejí. Naopak mizí druhy vázané na dutiny a ekologičtí specialisté, například strakapoud prostřední.

Jak probíhá samotné měření a pozorování?

Chceme studovat, jak jsou ptačí společenstva zasažena invazními rostlinami. Budeme se soustředit především na hnízdní období, kdy se ptáci rozmnožují a drží se jednoho místa. Vytipujeme určité plochy – zhruba 100 x 100 metrů, což odpovídá teritoriu drobných pěvců, jako jsou pěnkavy, drozdi, budníčci, pěnice, červenky či sýkory. Na těchto plochách budeme ptáky počítat. Orientovat se budeme hlavně podle samců, kteří si zpěvem vymezují svá teritoria. Jeden samec obvykle znamená jeden pár, který na místě hnízdí. Pro získání přesných dat budeme provádět opakovaná sčítání. Na jejich základě odhadneme početnost druhů na vymezených plochách a vymodelujeme různé ekologické vztahy, které nás zajímají.

Součástí výzkumu bude i entomologický výzkum. Ve vybraných místech umístíme světelný lapač, který bude chytat hmyz, což nám pomůže určit, kolik mají ptáci k dispozici potravy. Naším východiskem je, že čím bude menší potravní nabídka, tím by mělo být menší množství druhů ptáků. Pokusně budeme také ověřovat predatorní tlaky v porostech invazních rostlin. Vyrobitme umělá hnízda, která naplníme vajíčky japonských křepelek, rozmístíme je do různých míst a pak je po době, která odpovídá délce hnízdní péče, zkontrolujeme. Podle úbytku vajec vyhodnotíme predatorní tlak v porostech.

Jak sledujete ptáky, kteří nepatří mezi pěvce?

Například strakapoudi sice nezpívají, ale také se ozývají. Jejich hlavním teritoriálním projevem je „bubnování“, sednou si na větev, nejraději na suchou, a pak do ní zabouchají zobákem. Každý druh má trochu jiný způsob bubnování, tím se dají rozpoznat.

Mohou některé druhy ptáků z české krajiny úplně vymizet vlivem rozšiřujících se porostů nepůvodních rostlin?

Teoreticky ano, ale v současné době to zatím nehrozí. Nemáme zprávy o tom, že by byl některý druh akutně ohrožen. Ve střednědobém horizontu může dojít k populačnímu úbytku, ne ale k úplnému vymizení. Je to stejné, jako když se například nějaká louka změní v pole. Pro desítky druhů to znamená fatální změnu, když k ní ale nedojde ve velkém rozměru, druhy nevymizí, naopak některým z nich může změna porostu dokonce vyhovovat. Četl jsem studii z Polska, kde se na opuštěných loukách šíří zlatobýl, invazní rostlina, která změní vegetační strukturu tak, že v ní přežije poměrně málo druhů, jednomu konkrétnímu ale tato proměna svědčí, a tím je rákosník zpěvný.

Mohou tedy naopak nové rostlinné porosty přilákat nepůvodní druhy ptáků na naše území?

To úplně ne, ale kolegové z Palackého univerzity v Olomouci zjistili, že se do akátových porostů stahují pěnice černohlavé, i když tam mají velké ztráty na snůškách. Je to pro ně taková ekologická past.

Některé ptačí druhy, které jsou ekologicky málo vyhraněné a jsou navíc tolerantní a chytré, se dnes stahují do měst. Mají velký mozek a jsou schopné objevovat nové možnosti. Mezi ně patří třeba sýkory nebo sojky. Je proto třeba možné, že v nových rostlinných porostech objevíme množství ptáků, kteří se častěji vyskytují ve městech. Neočekávám ale, že bychom narazili na v České republice nové druhy.

Souhlasíte s cíleným likvidováním invazních rostlin v krajině?

To je těžká otázka, na kterou se nedá úplně jednoduše odpovědět. Je určitě vhodné zakročit v případě, kdy by mělo dojít k velkým změnám prostředí a kdy je také zásah technicky realizovatelný. To je případ vejmutovky v Českém Švýcarsku, kdy byla její likvidace opodstatněná a úspěšná.

Akát se ale asi úplně vymýtít nepodaří. Boj proti této rostlině v místech, která jsou cenná, např. v Národním parku Podyjí, je opodstatněný. Ale když akáty vyrostou na kopci, který by jinak pokrýval nějaký druhově chudý (i když původní) les a kde vlastně ničemu nevadí, není důvod se jich zbavovat.

Postup je závislý na lokálním kontextu, a nelze proto úplně paušálně říct, že je třeba proti invazním rostlinám bojovat. Je ale dobré zvažovat jejich redukci z hlediska celkových priorit ochrany přírody.

Mgr. Jiří Reif, Ph.D., (narozen 1980) je absolventem Přírodovědecké fakulty UK, kde nyní působí v Ústavu pro životní prostředí. Ve své vědecké práci se věnuje změnám početnosti a rozšíření ptáků, makroekologii a tropické ekologii. Za projekt finančně podpořený Grantovou agenturou ČR (GA ČR) pojmenovaný *Zákonitosti v dlouhodobých změnách početnosti ptáků: od popisu nápadných jevů, k odhalení nejdůležitějších působících procesů* (řešený v letech 2009 až 2011) byl nominován na Cenu Akademie věd ČR za vynikající výsledek vědecké práce. Loni navíc dostal Cenu děkana Přírodovědecké fakulty UK pro mladé vědecké pracovníky do 35 let. Na začátku letošního roku GA ČR podpořila jeho výzkum zaměřený na posuzování vlivu invazních rostlin na ptačí společenstva. Doktor Reif úspěšně prošel habilitačním řízením, nyní tak čeká na jmenování docentem.